

Выклікі і матывацыі

Максім Жбанкоў, Аляксандар Палоньнікаў

4

Кансэрвацыя цяперашняга стану сыстэмы адукацыі Беларусі азначае ня проста падзеньне якасьці адукацыі і яе «правінцыялізацыю». Нерэфармаванасьць сыстэмы адукацыі непазьбежна адаб'ецца на стане беларускага грамадства і прывядзе да шэрагу вельмі адчувальных наступстваў, што выходзяць за рамкі ўласна адукацыйнай сыстэмы.

Нэгатыўныя матывацыі рэформаў

Цяперашнія кансэрвацыйна-рэтраспэктывныя арыентацыі і імпартаваньне разам зь ненайлепшымі адукацыйнымі мадэлямі постсавецкіх і постімперскіх комплексаў з Расеі здольныя абвастрыць у пэрспэктыве няўны канфлікт кіруючых каляніяльных элітаў і нацыянальнай культуры, а таксама кіруючых элітаў і новых пакаленьняў беларусаў. Гэта будзе азначаць разбурэньне натуральных для кожнай краіны мэханізмаў адтварэньня культурных арыентацыяў на ўласныя нацыянальныя інтарэсы. У выніку адбудзецца паглыбленьне крызысы самаідэнтыфікацыі беларускай нацыі, якую пазбавяць ня толькі гістарычнай памяці, але і гістарычнай пэрспэктывы. Да таго ж цяперашнія кансэрвацыйна-рэтраспэктывныя арыентацыі стрымліваюць працэсы сацыяльнай мадэрнізацыі беларускага грамадства і не спрыяюць фармаваньню новых мадэляў сацыяльнай мабільнасьці.

Аўтарытарная сыстэма адукацыі тыражуе канфармісцкую сьвядомасьць і гэтым блякуе працэсы фармаваньня нацыянальных элітаў новага пакаленьня,

а таксама грамадзянскай супольнасці. У пэрспектыве гэта азначае ператварэнне Беларусі ў тыповую краіну трэцяга сьвету — пастаўніцу некваліфікаванай працоўнай сілы для развітых суседзяў.

Арыентацыя на расейскія адукацыйныя тэхналогіі, навучальныя стандарты і інфармацыйныя рэсурсы фармуе асымэтрычную культурнасьць каляніяльнага тыпу, спараджаючы ня толькі інфармацыйную, але і ідэялагічную залежнасьць ад былой мэтраполіі. У супрацьвагу працэсам выпрацоўкі нацыянальнай ідэнтычнасьці і грамадзянскай сьвядомасьці сыстэма дзяржаўнай адукацыі ў яе ранейшым выглядзе будзе адтвараць «тутэйшую» мэнтальнасьць, заснаваную на ідэі ўласнай «нікчэмнасьці» і, як вынік, гатоўнасьці выконваць чарговую каманду носьбітаў «вялікай» (= чужой) культуры.

Нежаданьне і няўменьне прывесці адукацыйную сыстэму ў адпаведнасьць з эўрапейскімі стандартамі непазьбежна выклічуць рост культурнага адставаньня — падзеньне ўзроўню функцыянальнай пісьменнасьці і агульнай адукаванасьці. У пэрспектыве гэта азначае рэзкае падзеньне агульнага ўзроўню выкладаньня і далейшую дэвальвацыю значнасьці адукацыі ў вачох як беларусаў (адсутнасьць рэальнай сувязі паміж адукаванасьцю і сацыяльнай паспяховасьцю), так і эўрапейскай супольнасці (прынцыповая неканвэртаванасьць беларускай вышэйшай адукацыі). У гэтым выпадку адбудзецца *гетаізацыя беларускай адукацыі*.

Непрыняцьце сучасных адукацыйных тэхналёгіяў, адсутнасьць матэрыяльнай базы для эфэктыўнага адукацыйнага працэсу, выраджэньне сыстэмы пасьялдыплёмнай адукацыі і перападрахтоўкі ператвораць краіну неканвэртаваных дыплёмаў у неканвэртаваную краіну — другасны соцыюм, які ня мае цікавасьці для міжнароднай супольнасці ні як палітычны хаўруснік, ні як эканамічны партнэр, ні як суб'ект культурнага супрацоўніцтва.

Захаваньне цяперашняй сыстэмы адукацыі ў будучым непазьбежна абвострыць існуючы супярэчнасьць паміж рэальнымі тэндэнцыямі сацыяльнай дынамікі і наборам дэклараваных у рамках навучальнага працэсу вартасьцяў і жыцьцёвых прыярытэтаў. Гэта будзе выяўляцца ў павелічэньні «культурнай шызафрэніі» — страце адзінства нацыянальнай культуры і нацыянальнай ідэнтычнасьці. Гэта выкліка, з аднаго боку, масавы стыхійны пошук новых сьветапоглядных арыен-

тацыяў (уклічаючы самыя радыкальныя і сацыяльна небяспечныя формы), з другога — татальную міталіягізацыю зместу адукацыі, якая канчаткова згубіла сувязь з жыццём.

Калі ж сыстэма адукацыі Беларусі і надалей будзе некрытычна капіяваць разнастайныя ўзоры адукацыйных практыкаў, не ствараючы сваіх уласных, і цалкам адмовіцца ад арыентацыі на ўласную культурную традыцыю, яе чакае распад і паглынаныне.

Гэткім чынам, кансэрвацыя беларускай сыстэмы адукацыі ў яе сённяшнім выглядзе вядзе не да забеспячэння стабільнасці грамадства, а да абвастрэння культурнага крызысу. Аб'ектыўна гэта стварае рэальную пагрозу сацыяльна-палітычнаму, эканамічнаму і культурнаму развіццю беларускага грамадства.

Пазытыўныя матывацыі рэформаў

Дынамічнае ўзаемадзеянне беларускай сыстэмы адукацыі з эўрапейскімі, а ня толькі расейскімі, адукацыйнымі практыкамі (выклік шматстайнасці) інтэнсіфікуе працэсы культурнага самавызначэння беларускай нацыі і будзе спрыяць адкрытасці беларускага грамадства.

Калі гаварыць канкрэтней, рэформа адукацыі неабходная:

- дзеля аднаўлення страчанай «сувязі часоў», культурнай традыцыі і гісторыі Беларусі ў нацыянальнай сьвядомасці новых пакаленняў, дзеля развіцця нацыянальнай і грамадзянскай самасьвядомасці;
- як сродак уключэння беларускіх адукацыйных устаноў у сыстэму эўрапейскай адукацыі. Гэта прынцыпова зьменіць ня толькі змест навучання і паданне матэрыялу, але і зробіць беларускія дыплёмы канвэртаванымі, што дазволіць беларусам актыўна ўвайсці на эўрапейскі рынак працы, пашырыць магчымасці дзелавых і культурных кантактаў. Заканмерна павысіцца статус адукацыі як рэальнага спосабу творчай самарэалізацыі і кар'ернага росту;
- як сродак «абуджэння» творчага мыслення ў новых пакаленняў беларусаў. Замест грамадства канфармістаў неабходна будаваць грамадства людзей з творчым запалам, арыентаваных не на сляпое выкананне

- «генэральнай лініі», а на індывідуальную самарэалізацыю ў сваёй краіне. Гэта мае выклікаць выбух культурных ініцыятываў, даць моцны стымул разьвіцьцю ўсіх сфэраў жыцьця грамадства;
- дзеля выхаваньня маладых амбітных інтэлектуалаў. Рэформа дазволіць ім ня толькі атрымаць (ці стварыць самім) годнае працоўнае месца на радзіме, але і зробіць іх рэальнымі аўтарамі «Праекту Беларусь» — тымі, хто будзе фактычна вызначаць заўтрашняе аблічча нашай краіны;
 - дзеля фармаваньня рэальнай базы для росту грамадзянскай супольнасьці. Сыстэма адукацыі паклікана рыхтаваць свабодных грамадзянаў, здольных да сацыяльных пераўтварэньняў. Гэта ператворыць «электарат» у народ, здольны самастойна вызначаць свой лёс;
 - дзеля паўставаньня сытуацыі канкурэнцыі адукацыйных паслугаў і розных адукацыйных практыкаў, што будзе спрыяць павышэньню якасьці адукацыі ў краіне і зробіць яе канкурэнтаздольнай на эўрапейскім і сусьветным рынку.

Натуральным вынікам рэалізацыі гэтых мэтаў стане вызваленьне ад пачуцьця культурнай непаўнавартаснасьці і ператварэньне Беларусі ў нармальную эўрапейскую краіну. Рэфармаваньне сыстэмы адукацыі ў нацыянальным рэчышчы непазьбежна прывядзе да разбурэньня каляніяльнай міталёгіі як на ўзроўні масавай сьвядомасьці, так і на ўзроўні палітычных адносінаў нацыянальных элітаў.